

ELS ESTUDIS MEDIEVALS A OSONA ELS DARRERS CINQUANTA ANYS

RAMON ORDEIG I MATA

Des de 1952, data de la fundació del Patronat d'Estudis Osonencs, nombrosos historiadors han realitzat llibres i articles referents a l'Osona medieval. Destaquen les figures de Ramon d'Abadal i Eduard Junyent, a les quals s'ha unit un estol de medievalistes osonencs, catalans i estrangers. S'han celebrat, a més, exposicions, assemblees, congressos i simposis de tema medieval.

Since 1952, when the Patronat d'Estudis Osonencs was founded, numerous historians have produced books and articles on medieval Osona. Of particular importance are Ramon d'Abadal and Eduard Junyent, to whom a whole flock of medievalists from Osona, Catalonia and abroad should be added. In addition, exhibitions, assemblies, congresses and symposia dealing with the medieval period have been held.

No és pas fàcil resumir en poques pàgines la feina feta els darrers cinquanta anys per historiadors d'aquí i de fora, professionals o no, dedicats a l'estudi de l'època medieval, especialment en referència a la de la comarca d'Osona.¹ Cal contemplar els estudis pròpiament històrics, però també els de caràcter arqueològic, artístic, filosòfic, jurídic, litúrgic, etc., emmarcats a l'edat mitjana. Els corresponents a algunes d'aquestes especialitats són explicats per altres autors en les pàgines d'aquest mateix número d'*Ausa*. No obstant això, és molt possible que hagi oblidat alguns estudis, potser més aviat en forma d'article que no pas de llibre.

Ramon d'Abadal i Eduard Junyent

Cinquanta anys enrere, quan es fundà el Patronat d'Estudis Osonencs, els estudis medievals a Osona giraven a l'entorn de les figures preeminentes de Ramon d'Abadal i d'Eduard Junyent. Ambdós basaren els seus estudis de l'època medie-

1. Agraïixo la col·laboració dels amics Martí Aurell, Rafel Ginebra, Josep Ribas i Manuel Rovira, especialment en la recerca dels llocs i de les dates de naixement d'alguns dels medievalistes esmentats en aquest article.

val vigatana i osonenca en el coneixement de la rica documentació guardada en els nostres arxius i en alguns arxius foranis. Tant és així que ambdós projectaren, prepararen i editaren importantíssims diplomataris de tema osonenc, que completaren amb monografies i articles d'assumptes molt diversos.

RAMON D'ABADAL I DE VINYALS (Vic, 1888 - Barcelona, 1970), llicenciat en dret a la Universitat de Barcelona i doctorat a la de Madrid, completà la seva formació a París. Fou el fundador, amb l'acord de l'Institut d'Estudis Catalans (1920), de l'obra titulada *Catalunya carolíngia*, destinada a contenir tota la documentació catalana dels segles VIII-X, bé que només en pogué acabar i publicar dos volums. Un d'ells, el volum II (*Els diplomes carolingis a Catalunya*, Barcelona, 1926-1952), conté l'edició i l'estudi dels preceptes reials obtinguts per la Catedral de Vic. D'entre les seves monografies i els seus articles de tema osonenc, tots ben fonamentats en la documentació coneguda en aquell moment, sobresurt l'estudi que dedicà al bisbe Oliba sota el títol de *L'abat Oliba, bisbe de Vic, i la seva època* (Barcelona, 1948), reeditat diverses vegades. Aquest estudi és un dels que foren inclosos en el recull de treballs dispersos d'Abadal titulat *Dels visigots als catalans* (Barcelona, 1969-1970). En ell hi ha també el text de la conferència «La Plana de Vic en els segles VIII i IX (717-886)», pronunciada per l'autor l'any 1954 a la Biblioteca Episcopal de Vic.

A la mort d'Abadal, la revista *Ausa* publicà una «Bibliografia de Ramon d'Abadal» (Vic, 1970), elaborada per Josefa Piñol i Espín. Arran del centenari del seu naixement, la revista *Estudis Universitaris Catalans* publicà una *Miscel·lània Ramon d'Abadal* (Barcelona, 1994) i Francesc Vilanova publicà el llibre *Ramon d'Abadal: entre la història i la política (1888-1970)* (Lleida, 1996). Per últim, el 1999 l'Institut d'Estudis Catalans ha publicat el volum IV de *Catalunya carolíngia*, a cura de l'autor d'aquestes ratlles.

EDUARD JUNYENT I SUBIRÀ (Vic, 1901-1978), sacerdot, format al costat de Mn. Josep Gudiol, es doctorà a l'Institut Pontifici d'Arqueologia de Roma abans de ser nomenat conservador del Museu Episcopal vigatà. Fundador principal del Patronat d'Estudis Osonencs, de 1952 a 1978 dirigí la revista *Ausa* i les altres publicacions de l'entitat. En l'esmentada revista publicà una seixantena d'articles, bona part d'ells de tema medieval, com ara els titulats «La custòdia de la Catedral» (1953), «La puerta de Malloles» (1957), «Andrés Febrer, poeta vicense» (1954), «La antiga indústria del hierro: notas referentes a la comarca» (1954), «Síntesis histórica de la devoción mariana en Vich» (1954), «Santa Magdalena de Conangle» (1955), «La llegenda de la troballa de les relíquies dels Sants Màrtirs» (1956), «La fortificación de Vich en 1368» (1956), «La iglesia de la Rodona» (1957), «El castillo de Montcada» (1959), «El retablo mayor de la catedral de Vich» (1959), «La tributació del Mercat de Vich durant l'època feudal» (1960), «La iglesia de San Felio de Sabassona» (1960), «El monestir de Sant Francesc» (1961), «La primitiva sede episcopal de Ausona» (1964), «La catedral de Vich en el período de la reconquista» (1964), «Evolució històrica de la urbanització de Vic» (1968), «El convent del Carme de Vic» (1969), «Bernat Serradell, poeta vigatà» (1972), «Equivalències monetàries de 1467 a 1491» (1974) i «L'església de Sant Sadurní» (1974). En la sèrie de monografies editades pel Patronat publicà *Jurisdiccions i privilegis de la ciutat de Vich* (Vic, 1969).

Altres llibres seus de tema medieval vigatà, d'ençà de 1952, són *Diplomatari de Sant Bernat Calvó, abat de Santes Creus i bisbe de Vich* (Reus, 1956), *La ciutat de Vic i la seva història* (Barcelona, 1976) i *Ceremonial de consellers de la ciutat de Vich*, d'Antoni Vila (Barcelona, 1977). I d'entre els articles que publicà en diferents revistes, cal que esmentem «La biblioteca de la canònica de Vich en los siglos X-XI» (Münster, 1963), «La cripta romànica de la catedral de Vic» (Barcelona, 1966), «Intervencions reials en la constitució del Consell de Vic (1315-1450)» (Barcelona, 1971) i «Le scriptorium de la cathédrale de Vic» (Cuixà, 1974).

Arran de la seva mort, la revista *Ausa* publicà una «Notícia bio-bibliogràfica de Mn. Eduard Junyent i Subirà» (Vic, 1979), preparada per Ignàsia Font i Escalé. Després han estat publicades tres obres seves, molt importants, que havia deixat inèdites: *Diplomatari de la Catedral de Vic (segles IX-X)* (Vic, 1980-1996), *L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic* (Montserrat, 1983) i *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba* (Barcelona, 1992). Recentment, amb motiu del centenari del seu naixement, el Patronat ha aplegat quaranta-sis opuscles i articles, precisament els no publicats a la revista *Ausa*, en la monografia titulada *Estudis d'història i art (segles IX-XX)* (Vic, 2001). Abans n'havia aplegat d'altres en el llibre de butxaca *Monuments romànics d'Osona* (Vic, 1987).

Les darreres generacions de medievalistes osonencs

Prenent el mot medievalista en un sentit ample, s'inclouen en aquest apartat tots els historiadors i els erudits nascuts o residents a la comarca d'Osona que han publicat molts o pocs estudis medievals, especialment de tema osonenc, en els darrers cinquanta anys. La relació és ordenada per ordre cronològic dels anys de naixement dels autors.

La generació dels més grans

JOSEP RIUS I SERRA (Vic, 1891-1966), sacerdot, es llicencià a Barcelona, es doctorà a Madrid i completà la seva formació a Roma, on residí des de 1929 a 1961 pel seu càrrec d'arxiver de la secció històrica de la Sagrada Congregació de Ritus. A més d'editar molta documentació medieval catalana, dedicà alguns dels seus articles a temes medievals vigatans, per bé que abans de 1952. Bona part dels seus articles foren aplegats en una *Miscelánea Mons. José Rius Serra*, en dos volums (Sant Cugat del Vallès, 1964-1965). Una breu biografia seva pot consultar-se en l'article de Ramon Ordeig, «Notícia biogràfica del Dr. Josep Rius i Serra (Vic, 1891-1966)», publicat dins *Ausa* (1991).

HONORI GARCIA I GARCIA (la Vall d'Uixó, 1896-1953), notari a Vic des de 1935, fou el primer director de la Secció d'Història del Patronat d'Estudis Osonencs. Obra d'ell és el llibre *San Vicente Ferrer en Vich* (Castelló de la Plana, 1953). La seva biografia i bibliografia es pot consultar en l'article d'Eduard Junyent, «D. Honorio García y García (1896-1953)», publicat dins *Ausa* (1953).

JOSEP GUDIOL I RICART (Vic, 1904 - Barcelona, 1985), eminent historiador de l'art, nebot de Mn. Gudiol, dedicà diversos estudis a la pintura i als pintors gòtics

del Museu Episcopal de Vic, d'entre els quals sobresurten els llibres *Huguet* (Barcelona, 1948), *Borrassà* (Barcelona, 1953), *Bernardo Martorell* (Madrid, 1959) i *Pintura gòtica catalana* (Barcelona, 1986), així com els articles titulats «La pintura gòtica del Museu de Vic» (Vic, 1936) i «Obras de Luís Borrassà en Vich» (Vic, 1952). Sobre ell i la seva obra es pot consultar el llibre de la seva filla Eulàlia Gudiol i Corominas, *Josep Gudiol Ricart*, publicat pel Patronat d'Estudis Osonencs (Vic, 1997).

JAUME PLADELASALA I ROQUER (Falgars d'en Bas, 1913 - Manlleu, 1986), sacerdot, entre 1952 i 1960 publicà una sèrie d'articles a la revista *Ausa* sobre els orígens i l'evolució de les parròquies de Muntanyola, Sentfores, Riuprimer, Granollers de la Plana i Osor.

LLUÍS SERDÀ I PRAT (Vic, 1915 - Barcelona, 1994), ordenat sacerdot el 1940 i doctorat a la Universitat Gregoriana de Roma, fou canonge arxiver de la Seu d'Urgell de 1960 a 1973, any en què se secularitzà. Publicà alguns articles de tema medieval a les revistes *Ausa* i *Hispania Sacra*.

JOAN DURAN I NOGUER (Vic, 1916-1990), advocat i secretari de l'Ajuntament vigatà, dedicà la seva tesi per a l'obtenció de la diplomatura en Administració Local al tema *El régimen municipal de Vich anterior al decreto de Nueva Planta (889-1716)*, publicada pel Patronat d'Estudis Osonencs (Vic, 1957).

ANTONI DURAN I GUDIOL (Vic, 1918 - Osca, 1994), sacerdot i historiador, canonge arxiver de la Catedral d'Osca des de 1947, dedicà gairebé tots els seus estudis a la història i a l'art de l'Aragó. La seva extensa bibliografia, fins a 1981, pot ser consultada dins la *Miscelánea de estudios en honor de D. Antonio Durán Gudiol* (Sabiñánigo, 1981).

ESTEVE GAJA I MOLIST (Manlleu, 1919-1998), doctorat en Dret i llicenciat en Ciències Polítiques, secretari municipal, fou autor de diversos títols relatius a les seves especialitats professionals i, a més, d'una *Història de Manlleu* (Manlleu, 1976), amb els capítols corresponents a l'edat mitjana, i d'articles sobre la seva vila natal, com els que publicà, entre 1953 i 1957, dins la revista *Ausa*.

La generació dels nascuts als anys vint i trenta

ARCADI GARCIA I SANZ (la Vall d'Uixó, 1926-1998), fill del notari Honori Garcia, residí, estudià i treballà de 1935 a 1952 a Vic, ciutat a la qual quedà vinculat pels seus llaços familiars i amicals. Llicenciat en Dret per la Universitat de València i doctorat per la de Barcelona, s'especialitzà en dret medieval, publicà una vintena d'articles dins la revista *Ausa*, dedicats especialment al tema del comerç medieval a Vic, i el llibre *El comercio de la piel en Vich a mediados del siglo XIII* (Vic, 1967). Un dels articles el dedicà a la figura de «Arnulfo, obispo de Vich (992-1010)» (Vic, 1960). La seva bibliografia es pot consultar en l'article del seu nebot Francesc de Rocafiguera, «Biobibliografia d'Arcadi Garcia i Sanz», publicat també dins *Ausa* (Vic, 1999).

JOSEP BAUCELLS I REIG (Taradell, 1932), sacerdot, doctorat a la Universitat de Barcelona el 1999, és actualment canonge arxiver de l'Arxiu Capitular de Barcelona. Ha dedicat els seus estudis a temes arxivístics i medievals barcelonins, però

també a la seva vila natal, sobre la qual ha publicat *La vila de Taradell en el transcurs dels segles* (Taradell, 1966).

MIQUEL S. GROS I PUJOL (Vic, 1933), sacerdot, doctorat a l'Institut Catòlic de París el 1966, successor del Dr. Junyent a l'Arxiu, la Biblioteca i el Museu Episcopals vigatans, és professor a la Facultat de Teologia de Catalunya. Ha centrat la seva investigació en temes arxivístics, bibliogràfics, litúrgics i artístics, especialment d'època medieval. Una obra seva important, titulada *Els trovers prosers de la catedral de Vic: estudi i edició*, preparada cap als anys 1969-1974, no ha pogut ser editada fins l'any 1999 per la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics. Un altre llibre seu important és el titulat *Museu Episcopal de Vic: Romànic* (Sabadell, 1991), en el qual presenta les principals peces de pintura i escultura romàniques del gran museu vigatà. Ha estudiat i editat, del tot o en part, els textos de «El "missale parvum" de Vic» (Madrid, 1968), «El processoner de la catedral de Vic» (Barcelona, 1983), «El Col·lectari-Capitulari de la Catedral de Vic» (Barcelona, 1994) i «El "Liber consuetudinum Vicensis Ecclesie" del canonge Andreu Salmúnia» (Barcelona, 1996), tots ells conservats a l'Arxiu Capitular vigatà, que ell dirigeix com a canonge arxiver. Altres articles seus que incideixen en el tema osonenc són els titulats «L'antic retaule romànic de la catedral de Vic: assaig de reconstrucció» (Vic, 1989) i «Els textos d'ensenyament en l'escola catedralícia de Vic al segle XI» (Barcelona, 1992), a més dels que ha dedicat als fragments de manuscrits que es guarden a l'Arxiu Episcopal de Vic. Es pot consultar, per a més detalls, l'article publicat pel mateix Dr. Gros en aquest número d'*Ausa*.

ANTONI PLADEVALL I FONT (Taradell, 1934), sacerdot, llicenciat a la Universitat de Lovaina el 1963, ha estat professor de la Facultat de Teologia i actualment és membre numerari de diverses acadèmies. Publicà de bona hora l'obra *Els monestirs catalans* (Barcelona, 1968), que inclou un breu estudi dels monestirs medievals osonencs, i fou un dels principals col·laboradors de l'obra *Els castells catalans*, el volum quart de la qual (Barcelona, 1973) inclou les notícies referents als castells medievals d'Osona. De 1990 a 1998 ha estat director de l'obra *Catalunya romànica* (Barcelona, 1984-1998), editada per Enciclopèdia Catalana. Des de 1986 és director de la col·lecció *Monografies del Montseny*, editada per Amics del Montseny. Ha publicat monografies històriques de molts pobles, castells, monestirs i santuaris de la comarca, la majoria d'elles amb els capítols corresponents a l'època medieval. També ha dedicat algunes monografies a personatges i famílies medievals, com ara les titulades *Una família de mercaderes de picles de Vich a finals del segle XIV* (Vic, 1972), *Ermessenda de Carcassona, comtessa de Barcelona, Girona i Osona* (Barcelona, 1975), *Guillem de Montrodon, mestre del Temple i tutor de Jaume I* (Barcelona, 1976) i *Silvestre II (Gerbert d'Orlhac)* (Barcelona, 1998). És autor de nombrosíssims articles i articles, alguns de tema medieval osonenc, dispersos en revistes editades a Osona i a fora. Cal destacar-ne alguns: «La disminució de poblament a la Plana de Vich a mitjans del segle XIV» (Vic, 1963), «La veritable filiació de Berenguer Seniofred de Lluçà, primer arquebisbe de Tarragona del segle XI, conegut fins ara per Berenguer de Rosanes» (Tarragona, 1966), «Els orígens de la família Montcada» (Vic, 1973) i «Els falsos d'Olost» (Barcelona, 1979). La seva extensa bibliografia, fins a l'any 2000, es pot consultar en el llibre *La història arrelada al territori: Homenatge a Antoni Pladevall i Font*, a càrrec de Carme Cara (Vic, 2000).

JOSEP M. PASSOLA I PALMADA (Vic, 1934), llicenciat en Dret i en Ciències Econòmiques per la Universitat de Barcelona, ha publicat l'obra *Artesanía de la piel: Encuadernaciones en Vich* (Vic, 1968-1969) i els articles «Introducció del censal i del violari en el Vic medieval» (Vic, 1986), «La moneda medieval de Vic i els orígens de la banca. El primer banc públic d'Europa» (Vic, 1993) i «Pere Ferrer de Vic, banquer del segle XIII, en els orígens de la comptabilitat per partida doble» (Vic, 1996).

La generació dels nascuts als anys cinquanta i seixanta

RAMON ORDEIG I MATA (Vic, 1950), doctorat a la Universitat de Barcelona el 1988, ha publicat, pel que fa a l'època medieval, tres diplomataris: el quart volum de *Catalunya carolíngia*, dedicat a *Els comtats d'Osona i Manresa*, en tres toms (Barcelona, 1999), els cinc primers toms de *Les dotalles de les esglésies de Catalunya (segles IX-XIII)* (Vic, 1993-2001) i el primer fascicle del *Diplomatari de la catedral de Vic (segle XI)* (Vic, 2001). També ha publicat els llibres *Els orígens històrics de Vic (segles VIII-X)* (Vic, 1981), *Llegendes vigatanes* (Vic, 1987) i *Oristà i la seva història* (Vic, 1995). Altres estudis seus de tema medieval específicament osonenc són els titulats «Aspectes del segle XV vigatà segons els acords del Consell Municipal» (Vic, 1982), «*Villae, viae i stratae* d'Osona, testimonis de l'antiguitat a l'època medieval» (Vic, 1982), «Documents vigatans relatius a l'expedició militar dels catalans a Còrdova l'any 1010» (Vic, 1984), «Documents dels Arxius Episcopal i Capitular de Vic relatius al Cisma d'Occident» (Barcelona, 1986), «Ató, bisbe i arquebisbe de Vic (957-971), antic arxiprest-ardiaca de Girona» (Vic, 1989), «Un document berguedà de l'any 872, el més antic dels arxius vigatans» (Vic, 2000) i «Cel·les monàstiques vinculades a Guifré el Pelós i a la seva obra repobladora» (Barcelona, 2001).

MANUEL ROVIRÀ I SOLÀ (Vic, 1951), llicenciat a la Universitat de Barcelona, és arxiver de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, del qual ha estat director els anys 1990-2002. Ha escrit uns articles, entre altres de tema medieval, sobre «El testament i la mort de Guillem Berenguer (1064-1065), fill de Berenguer Ramon I» (Vic, 1974), «L'acta de consagració i dotació de l'església del castell de Tona» (Barcelona, 1980) i «Noves dades sobre els primers vescomtes d'Osona-Cardona» (Vic, 1981) i ha elaborat, junt amb Sebastià Riera, el cinquè volum de *Catalunya carolíngia*, dedicat a *Els comtats de Girona, Besalú, Empúries i Perallada* (Barcelona, en premsa), preparat per Santiago Sobrequés.

IMMACULADA OLLICH I CASTANYER (Vic, 1951), doctorada a la Universitat de Barcelona, de la qual és professora, dedicà la seva tesi, presentada l'any 1981, al tema *Aproximació a l'estudi de les estructures socio-econòmiques de Catalunya al segle XIII: aplicació sistemàtica d'ordinadors a la documentació medieval de la Plana de Vic*. La tesi es publicà, bé que remodelada, sota el títol *Camp i ciutat a la Catalunya del segle XIII: l'evolució de la Plana de Vic* (Vic, 1988). És autora de l'estudi titulat *Aspectes econòmics de l'activitat dels jueus de Vic, segons els «Libri Iudeorum» (1266-1278)* (Barcelona, 1985) i és coautora del llibre *A banda i banda del Ter: història de Roda* (Vic, 1995). Ha publicat els articles «Una família jueva de Vic (1266-1278)» (Vic, 1973), «Les entitats eclesiàstiques de Vic al segle XIII» (Vic, 1975), «Un nou document sobre la "scola seu sinagoga judeo-

rum" de Vic (vers 1278)» (Vic, 1978), «Dos exemples d'arqueologia medieval al nucli urbà de Vic» (Vic, 1982), entre altres. Des de 1977 dirigeix les excavacions arqueològiques del jaciment de l'Esquerda, sobre el qual ha publicat nombrosos estudis. L'any 1999 coordinà el Simposi Internacional sobre Gerbert d'Orlhac celebrat a Vic i Ripoll.

RAMON MASRAMON I NOGUERA (Prats de Lluçanès, 1951), llicenciat a la Universitat de Barcelona, és autor dels llibres *Prats de Lluçanès: mil anys d'història* (Prats de Lluçanès, 1979) i *El Lluçanès central: història de la Baronia de Lluçà* (Prats de Lluçanès, 1990) i de diversos articles sobre la història del Lluçanès.

ASSUMPTA SERRA I CLOTA (Santa Maria de Corcó, 1956), doctorada a la Universitat de Barcelona, d'on actualment és professora, ha publicat el llibre *La comunitat rural a la Catalunya medieval: Collsacabra (s. XIII-XVI)* (Vic, 1990) i els articles «La crisi agrària del segle XIV a Osona» (Vic, 1990), «Anàlisi de la distribució espacial en la subcomarca del Collsacabra: Tavertet y Sorcerols (Osona) en los siglos X-XV» (Alacant, 1993) i «Evolució tipològica del mas a Tavertet, s. X-XV (resultats de les campanyes de prospeccions)» (Barcelona, 1995-1996).

FRANCESC DE ROCAFIGUERA I GARCIA (Vic, 1957), doctorat a la Universitat de Barcelona i arxiver de l'Arxiu Municipal de Vic, ha publicat els articles «Cinc documents de Centelles dels segles X i XI» (Vic, 1983) i «La documentació dels segles IX-XII sobre Aiguafreda» (Aiguafreda, 1985) i el llibre *Parròquia de Sant Julià Sassorba, 1091-1991* (Vic, 1991), així com diversos articles relatius al monestir bagenc de Santa Maria de l'Estany, objecte de la seva tesi doctoral, encara inèdita.

RAMON ESPADALER I PARCERISAS (Vic, 1963), llicenciat a la Universitat de Barcelona, és autor del llibre *El castell de Montesquiu a la darrerria de l'Edat Mitjana* (Barcelona, 1993) i d'algunes articles en revistes de la comarca d'Osona.

M. PAU GINEBRA I MOLINS (Vic, 1963), doctorada a la Universitat Politècnica de Barcelona, ha publicat l'article «Arrels medievals de la Revolució Científica: Gerbert d'Orlhac i la ciència vigatana del segle X» (Vic, 1993).

JOSEP M. MASNOU I PRATDESABA (Vic, 1965), sacerdot, llicenciat a la Universitat de Barcelona, ha publicat l'opuscle titulat *Religió i cultura al bisbat de Vic entorn de l'any mil* (Vic, 1999) i articles sobre «El manteniment del culte a la catedral de Vic al segle XIII» (Barcelona, 1997) i «L'escola de la catedral de Vic al segle XI» (Vic, 1999).

RAFAEL GINEBRA I MOLINS (Vic, 1965), doctorat a la Universitat de Barcelona, ha centrat la seva tesi doctoral en el *Manual primer de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic (1230-1233)* (Barcelona, 1998) i ha escrit articles sobre «Esclavitud a Vic (1401-1405)» (Vic, 1992), «La pretesa moneda de tern de Vic de 1244» (Vic, 1995), «ACF-1 (1230-1233: el primer volum de l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic)» (Barcelona, 1995), «Moneda oficial i diversitat monetària a Catalunya a la primera meitat del segle XIII: el cas de Vic» (Barcelona, 1996), «Un cas de dissidència cronogràfica: còmput cronològic a Vic i al bisbat de Vic, segles XII-XIV» (Barcelona, 1999-2000), «El retaule de Sant Andreu de Gurb de Lluís

Borrassà: estudi històric» (Vic, 2000) i «Un fragment de llibre notarial de 1221 a l'Arxiu de la Cúria Fumada de Vic» (Barcelona, 2001).

CARLES PUIGFERRAT I OLIVA (Tona, 1968), llicenciat a la Universitat de Barcelona, ha publicat els articles «Fam, guerra i pesta a la Plana de Vic, 1374-1376» (Vic, 2000) i «La sagrera de Sant Julià o com va néixer el poble de Vilatorrada» (Sant Julià de Vilatorrada, 2001).

Les aportacions d'altres medievalistes

L'estudi de l'edat mitjana osonenca no ha estat pas una cosa exclusiva dels medievalistes nascuts o residents a la comarca. També s'hi han interessat altres medievalistes catalans i estrangers. Val la pena, doncs, d'intentar una relació d'aquests autors i de les principals obres que han dedicat a temes referents a Osona en els darrers cinquanta anys.

Medievalistes catalans

S'inclouen en aquest apartat tant els medievalistes nascuts com els residents a Catalunya.

JOSEP MARIA MILLÀS I VALLICROSA (Santa Coloma de Farners, 1897 - Barcelona, 1970), reconegut semitista, publicà unes «Notas históricas sobre la judería de Vich» (Madrid, 1962).

DANIEL REBULL I MUNTANYOLA (el Molar, 1902 - Barcelona, 1983), caputxí, de sobrenom Nolasch del Molar, publicà el text de la *Llegenda àuria* (Olot, 1976), de Jaume de Voràgine, segons el còdex vigatà del segle XV.

MIQUEL COLL I ALENTORN (Barcelona, 1904-1990), historiador i polític, dedicà al tema medieval osonenc els articles titulats «Guifré el Pelós i la Plana de Vic» (Tona, 1973), «Osona onze segles enrera» (Vic, 1980) i «Jaume el Conqueridor a la Plana de Vic» (Tona, 1976), a més d'alguns altres sobre el bisbe Oliba. Tots han estat reproduïts en el tercer tom de les seves *Obres* (Barcelona, 1992).

EUFEMIA FORT I COGUL (la Selva del Camp, 1908 - Barcelona, 1979), historiador, promotor de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus, és autor del llibre *Sant Bernat Calbó, abat de Santes Creus i bisbe de Vic* (Vila-seca - Salou, 1979).

JOSEP M. FONT I RIUS (Barcelona, 1915), jurista i historiador del dret català, fou arxiver-director de l'Arxiu Històric de Vic, creat durant la Guerra Civil. Des d'aleshores ha estat connectat amb l'Arxiu Episcopal vigatà, en el qual ha investigat assíduament durant els estius. La seva obra més rellevant és la titulada *Cartas de población y franquicia de Cataluña* (Madrid-Barcelona, 1969), que conté l'estudi i l'edició d'aquests importants documents, entre els quals n'hi ha diversos del comtat d'Osona. Vinculat a Centelles des de 1932, és autor del llibre *Centelles: notícies històriques* (Centelles, 1996), recull dels articles que havia anat publicant en els programes de la festa major de la població amb motiu del seu nomenament com a centellenc d'adopció. És codirector de l'obra *Catalunya carolíngia*.

JOAN AINAUD DE LASARTE (Barcelona, 1919-1995), historiador de l'art, director que fou del Museu d'Art de Catalunya, fou coautor del llibre *Huguet* (Barcelona, 1948), junt amb Josep Gudiol, i publicà els articles «Dades inèdites sobre la catedral romànica de Vic» (Vic, 1953) i «Las artes plásticas en tiempo de Oliba» (Barcelona, 1972), a més d'altres sobre el Museu Episcopal de Vic i el Dr. Junyent. La seva bibliografia pot consultar-se en la *Miscel·lània en homenatge a Joan Ainaud de Lasarte* (Montserrat, 1998).

ALEXANDRE OLIVAR I DAYDÍ (Barcelona, 1919), monjo de Montserrat, publicà l'estudi i els textos de dos còdexs de la biblioteca capitular, amb els títols de *El sacramentario de Vich* (Madrid-Barcelona, 1953) i *Sacramentarium Rivipullense* (Madrid-Barcelona, 1964). Recentment ha estat coautor del *Catàleg dels incunables de la Biblioteca Episcopal de Vic* (Vic, 2000).

JESÚS LALINDE ABADÍA (Madrid, 1920), doctor en Dret per la Universitat de Barcelona, acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, és autor del llibre *La persona y la obra del jurisconsulto vicense Jaume Callís* (Vic, 1980), premiat i publicat pel Col·legi d'Advocats de Vic.

ANSCARI M. MUNDÓ I MARCET (Barcelona, 1923), historiador i paleògraf, professor emèrit de la Universitat Autònoma de Barcelona i antic director de la Biblioteca de Catalunya, ha publicat els articles «Entorn de les famílies dels bisbes Oliba de Vic i Oliba d'Elna» (Barcelona, 1960), «La renúncia del bisbe de Vic Guillem de Tavertet (1223) segons la correspondència de Bages i els registres vaticans» (1964), «Una lletra inèdita de sant Bernat Calvó» (Barcelona, 1966), «La mort del comte Ramon Borrell de Barcelona i els bisbes de Vic Borrell i Oliba» (Barcelona, 1969), «Sermó inèdit sobre sant Pau de Narbona atribuït al bisbe Oliba de Vic» (Montpeller, 1973) i «L'autenticitat del sermó d'Oliba de Vic sobre sant Narcís de Girona» (Girona, 1975). Completà i tingué cura de l'edició del *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba* (Barcelona, 1992), del Dr. Junyent. En ocasió de la presentació d'aquest llibre a Vic, dissertà sobre el tema «Què pensaven de l'abat i bisbe Oliba els seus contemporanis?» (Vic, 1993). La figura del bisbe Oliba l'ha tractada de nou en l'opuscle *Semblança d'Oliba* (Barcelona, 1998). És codirector de l'obra *Catalunya carolíngia*.

JOSEP PERARNAU I ESPELT (Avinyó, 1928), sacerdot, teòleg i medievalista, fundador i director de la revista *Arxiu de Textos Catalans Antics*, ha publicat, pel que fa a tema osonenc, els articles «Un manuscrit lul·lià no identificat (Vic, Museu Episcopal, 35)» (Barcelona, 1973) i «Sobre un procés inquisitorial fet per Galceran Sacosta, bisbe de Vic» (Vic, 1980).

MANUEL RIU I RIU (Manresa, 1929), catedràtic de la Universitat de Barcelona, ha publicat, entre la seva àmplia bibliografia, els articles «El pretès pectoral de l'abat-bisbe Oliba» (Barcelona, 1980) i «El paper dels "castra" en la redistribució de l'hàbitat al comtat d'Osona» (Vic, 1982). Ha dirigit les tesines de llicenciatura i les tesis de doctorat d'alguns dels medievalistes osonencs esmentats abans i ha escrit el pròleg d'algunes de les que s'han editat.

FRANCESC XAVIER BASTIDA I CANAL (Barcelona, 1930), sacerdot, doctorat en dret, ha publicat *Guillermo Cassador (1477-1527), auditor de la S. Rota Romana, obispo de Alguer* (Vic, 1961) i *Guillermo Cassador: su vida y sus obras* (Roma, 1975).

ARMAND DE FLUVIÀ I ESCORSA (Barcelona, 1931), llicenciat en dret a la Universitat de Barcelona, genealogista i heraldista, autor de nombrosos estudis, ha publicat l'article «Contribució a l'estudi genealògic dels llinatges del comtat d'Osona: els Orís» (Barcelona, 1994).

ARSENI PACHECO I RANSANZ (Barcelona, 1932) publicà l'estudi i el text del poema narratiu titulat *Testament de Bernat Serradell, de Vic*, així com, en apèndix, el seu testament real conservat a la Cúria Fumada de Vic (Barcelona, 1971).

ENRIC CORTÉS I MINGUILLA (Guimerà, 1939), caputxí i biblista, ha publicat l'article «A propòsit d'un manuscrit hebraico-arameu de l'Arxiu Diocesà de Vic» (Barcelona, 1981).

ALBERT BENET I CLARÀ (Sallent, 1941), doctorat a la Universitat de Barcelona, és autor del llibre *La família Gurb-Queralt (956-1276), senyors de Sallent, Oló, Avinyó, Gurb, Manlleu, Voltregà, Queralt i Santa Coloma de Queralt* (Sallent, 1993) i de diversos articles sobre la mateixa família publicats dins la revista *Ausa*.

JOSEP M. SALRACH I MARÉS (Llinars del Vallès, 1945), doctorat a la Universitat de Barcelona, de la qual ha estat professor, actualment ho és de la Universitat Pompeu Fabra. Especialista en història medieval catalana, ha publicat, pel que fa a temes específicament osonencs, l'article «Els Montcada entre 1000 i 1230: una nova recerca» (Barcelona, 1986-1987).

XAVIER BARRAL I ALTET (Barcelona, 1947), doctorat a la Universitat de la Sorbona el 1978, ha estat professor de la Universitat de Rennes i director del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Especialista en art antic i medieval, és autor del llibre *La catedral romànica de Vic* (Barcelona, 1979).

FRANCESC XAVIER ALTÉS I AGUILÓ (Barcelona, 1948), monjo de Montserrat, liturgista i historiador, ha publicat, junt amb el pare Olivar, el *Catàleg dels incunables de la Biblioteca Episcopal de Vic* (Vic, 2000). Pel que fa a Vic, a més, ha publicat un article sobre «Fragments del “Diurnale Vicense” de 1489 i la nova lletreria M²⁶ de Joan Gherlinc» (Vic, 1989) i ha tingut cura de l'estudi introductori de l'edició facsimilar reduïda del *Missale Vicense 1496* (Barcelona, 2001), editat per la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics.

JORDI BOLÓS I MASCLANS (Barcelona, 1955), doctorat a la Universitat de Barcelona, és autor de l'article «Tombes excavades a la roca al Cabrerès» (Vic, 1982) i, junt amb VÍCTOR HURTADO, d'un *Atlas del comtat d'Osona (798-993)* (Barcelona, 2001).

JOSEP BRACONS I CLAPÉS (Barcelona, 1957), historiador de l'art, llicenciat a la Universitat de Barcelona, és autor del *Catàleg de l'escultura gòtica del Museu Episcopal de Vic* (Vic, 1983) i de l'article «Imatges de Malines al Museu Episcopal de Vic» (Vic, 1984). Ha publicat, a més, l'estudi titulat «Les escultures del claustre de la Catedral», com a apèndix del llibre de Josep Gudiol i Cunill, *Els claustres de la Catedral de Vic* (Vic, 1981).

ÀNGELS CASANOVAS I ROMEU (Barcelona, 1959) és autora, junt amb JORDI ROVIRA I PORT (Barcelona, 1952), d'un *Catàleg de les medalles i els aplics de guarniment medievals del Museu Episcopal de Vic* (Vic, 1995).

FRANCESC RODRÍGUEZ-BARNAL (Cerdanyola del Vallès, 1971), llicenciat a la Universitat Autònoma de Barcelona i membre del seu Institut d'Estudis Medievals, ha publicat els articles «Els vescomtes d'Osona: dades familiars i gènesi patrimonial d'un llinatge nobiliari pels volts de l'any 1000» (Vic, 1999) i «La carrera hacia el Sur: la acción de los vizcondes de Osona-Cardona sobre la frontera meridional catalana en el siglo XI» (Jaén, 2000).

Medievalistes estrangers

La riquesa de l'Arxiu Episcopal i del Museu Episcopal ha atret, durant els darrers cinquanta anys, una bona colla de medievalistes estrangers, alguns dels quals han perllongat la seva estada a la ciutat durant una llarga temporada i altres hi han anat acudint reiteradament.

Segons el registre de consultes de l'Arxiu Episcopal, entre 1952 i 1975 els medievalistes estrangers que acudiren a consultar els fons de Vic foren, entre altres, Walter W. S. Cooch (1952, 1957, 1961), Lucien de Bruyne (1953), Elie Griffe (1954), Richard B. Donovan (1954), Marcel Durliat (1956), Heinrich Husmann (1957), Maurice Bröens (1959), Charles T. Davis (1960), Raymond Etaix (1960), Odilo Engels (1961), P. J. Norton (1962), Léopold Génicot (1962), Thomas Bisson (1965, 1970, 1972), Claude Ménard (1965), Helmut Schlunk (1965), Pierre Bonnassie (1966, 1968, 1971), Jean-Pierre Cuvillier (1967, 1968, 1970), Jacques Fontain (1969), Anthoni Black (1972-1973), Michel Zimmerman (1974), Joseph Lemarié (1974) i Paul Freedman (1975). D'ençà de 1975 les consultes dels fons vigatans per part de medievalistes estrangers, entre ells alguns dels esmentats, s'han mantingut.

Els que han publicat estudis específicament osonencs són els següents:

ROBERT-HENRI BAUTIER (París, 1922), medievalista, després de la investigació duta a terme en el fons del Capbreu de l'Arxiu Episcopal de Vic durant l'estiu de 1988, publicà l'article titulat «Un nouvel ensemble documentaire pour l'histoire des pestes du XIVe siècle: l'exemple de la ville de Vic en Catalogne» (París, 1988), reproduït dins la revista *Ausa* (Vic, 1990).

ODILO ENGELS (Alemanya), actualment catedràtic emèrit de la Universitat de Colònia, publicà l'article «Die weltliche Herrschaft des Bischofs von Ausona-Vich (889-1315)» (1968).

THOMAS N. BISSON (Nova York, 1931), actualment catedràtic a la Universitat de Harvard, especialista en feudalisme, fiscalitat i parlamentarisme dels segles XII i XIII, ha publicat a Vic el llibre *L'impuls de Catalunya: l'època dels primers comtes-reis (1140-1225)* (Vic, 1997) i la ponència titulada «L'aprenentatge dels savis a Europa pels volts de l'any mil: les lliçons de Gerbert, Abbó i Fulbert», llegida en el Congrés Internacional sobre Gerbert d'Orlhac (Vic, 1999).

JILL R. WEBSTER (Londres, 1931), catedràtica a la Universitat de Toronto, ha fet sovintejades recerques en els arxius vigatans, el resultat de les quals o part d'elles ha abocat en els llibres *Els Menorets: The Franciscans in the Realms of Aragon. From St. Francis to the Black Death* (Toronto, 1993) i *Carmel in medie-*

val *Catalonia* (Leiden, 1999). Ha publicat també els articles «L'art gòtic i els framenors segons alguns documents de Barcelona i de Vic» (Vic, 1987) i «Nicolau Verdura de Vic i altres pintors catalans de l'edat mitjana» (Vic, 1997).

PIERRE BONNASSIE (Rinhac, Llenguadoc, 1932), professor a la Universitat de Toulouse-Le Mirail, investigà llargament en els arxius de la catedral vigatana i és autor de la coneguda obra *La Catalogne du milieu du xe à la fin du xe siècle: croissance et mutation d'une société* (Tolosa de Llenguadoc, 1975-1976), publicada en versió catalana amb el títol de *Catalunya mil anys enrera (Segles X-XI)* (Barcelona, 1979-1981).

JEAN PIERRE CUVILLIER (1937), com a becari de la Casa de Velázquez investigà en els arxius vigatans entre 1967 i 1970, abans d'esdevenir professor de la Universitat de Toulouse-Le Mirail. És autor d'uns articles sobre «La population catalane au XIVe siècle: comportements sociaux et niveaux de vie d'après les actes privés» (París, 1969), amb documentació de la Cúria Fumada, «Una societat en crisi: la sagrera, la parròquia i el castell de Taradell després de la pesta negra (1352-1365)» (Vic, 1971) i «Les communautés rurales de la Plaine de Vich (Catalogne) aux XIIIe et XIVe siècles» (París, 1986).

JOHN C. SHIDELER (McMinnville, Oregon, 1949), deixeble de Bisson, doctorat a la Universitat de California-Berkeley, investigà en els arxius vigatans i és autor del llibre *A Medieval Catalan Noble Family: The Montcadas (1000-1230)* (Los Angeles, 1983), traduït al català amb el títol de *Els Montcada: una família de nobles catalans a l'Edat Mitjana (1000-1230)* (Barcelona, 1987), i de l'article «Les tactiques politiques des Montcada, seigneurs de Vic du début de XIIIe siècle», publicat a *Ausa* (Vic, 1981).

PAUL H. FREEDMAN (Nova York, 1949), doctorat a la Universitat de California-Berkeley, féu una llarga estada d'estudi a Vic a mitjans dels anys setanta. Com a resultat de les seves investigacions en els arxius vigatans, publicà els estudis titulats *Church and Society in the Diocese of Vich in the twelfth century* (Berkeley, 1978) i *The Diocese of Vic: Tradition and Regeneration in Medieval Catalonia* (Nova Jersey, 1983), aquest últim traduït al català sota el títol de *Tradició i regeneració a la Catalunya medieval: la diòcesi de Vic* (Barcelona, 1985). També ha publicat els articles titulats «Un règim consular en el Vic del segle XII» (Vic, 1980), «Military orders in Osona during the twelfth and thirteenth centuries» (Barcelona, 1982) i «Una carta del papa Innocenci III a Pere de Tavertet, sacrista de Vic» (Vic, 1986).

ADAM J. KOSTO (Baltimore, Maryland, 1967), doctorat a la Universitat de Harvard l'any 1996 amb una tesi sobre pactes a la Catalunya dels segles XI i XII, la qual fou publicada sota el títol de *Making agreements in medieval Catalonia: power, order and the written word, 1000-1200* (Cambridge, 2001), també ha publicat l'article «Oliba, Peacemaker» (Vic, 1999). Actualment és professor de la Universitat de Colúmbia.

Publicacions periòdiques i col·leccions bibliogràfiques

El Patronat d'Estudis Osonencs ha editat nombrosos articles de tema medieval repartits entre els 147 números de la revista *Ausa* (1952-2001), la qual ha publicat també uns *Índexs dels volums I-X (1952-1982)*. A més, ha editat estudis medievals en totes les seves sèries bibliogràfiques, formades actualment per 48 títols (segons el *Catàleg de publicacions* de març de 2002).

L'Arxiu-Biblioteca i el Museu Episcopals de Vic han coeditat amb el Patronat, fins ara, les sèries «Documents» i «Catàlegs», ambdues amb llibres de tema medieval. També han editat, pel seu compte, la miscel·lània *Studia Vicensia* (1989).

La restablerta Universitat de Vic, que integra l'antiga Escola Universitària de Mestres d'Osona, ha publicat en la seva editorial Eumo molts llibres d'història, alguns d'ells relatius del tot o en part a l'època medieval. Ha editat, a més, les actes del Congrés Internacional sobre Gerbert d'Orlhac, del qual parlarem més endavant.

L'Associació d'Estudis Torellonencs (ADET) ha editat els sis fascicles de l'obra *Pergamins de la Cúria del castell de Torelló* (Torelló, 1983-1991).

Una altra associació, la d'Amics del Montseny, edita a Viladrau, d'ençà de 1986, les anomenades *Monografies del Montseny*, d'aparició anual, dirigides per Antoni Pladevall. Inclouen nombrosos estudis de tema medieval relatius a la comarca d'Osona. Fins ara n'han aparegut 16 toms.

Han acollit així mateix temes medievals d'interès diverses publicacions periòdiques editades a la comarca, com ara la revista *Vic* (1934-1936), titulada després *Vich* (1947-1976) i *Revista Vic* (des de 1977), i les també veteranes revistes *Roda de Ter* (1933-1936 i des de 1946) i *Taradell* (des de 1949), entre altres publicacions, fulls parroquials i programes de festa major dels municipis i de les parròquies d'Osona.

Exposicions, assemblees, congressos i simposis

Durant l'estiu de 1961 se celebrà a Barcelona i Santiago de Compostel·la la VII Exposició del Consell d'Europa dedicada a *El Arte Románico*, de la qual fou comissari general Joan Ainaud de Lasarte. S'hi exposaren manuscrits i peces d'art de l'Arxiu Capítular i del Museu Episcopal vigatans. El catàleg forma un llibre de 650 pàgines i 96 làmines.

Pel novembre de 1962 se celebrà a Vic la VI Assemblea d'Estudis Comarcals, presidida per Ramon d'Abadal. S'hi llegiren ponències de tema medieval per part d'Eduard Junyent, Arcadi Garcia i Antoni Pladevall, publicades a la revista *Ausa*.

Amb motiu del mil·lenari del naixement del bisbe Oliba, el 1971 s'organitzà una exposició itinerant sobre el personatge i la seva època, la qual a Vic pogué visitar-se al Temple Romà del 5 al 19 de setembre. En totes les localitats que acolliren l'exposició es pogué adquirir l'opuscle *Esbós biogràfic: commemoració mil·lenària del naixement de l'abat-bisbe Oliba* (Montserrat, 1971), escrit per Eduard Junyent.

Pel novembre de 1982, en escaure's el centenari del descobriment del Temple Romà, el Patronat d'Estudis Osonencs i l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Barcelona celebraren a Vic el simposi titulat *El poblament antic a la comarca d'Osona*, el qual abraçà fins a l'època medieval. Les comunicacions es publicaren dins un número extraordinari de la revista *Ausa*.

L'any 1986 s'escaigué l'onzè centenari de la restauració del bisbat de Vic, efemèride que fou recordada amb una exposició celebrada al Museu Episcopal i amb l'edició del catàleg corresponent i d'un cartell.

Entre el 24 de desembre de 1985 i el 2 de març de 1986 se celebrà a Barcelona l'exposició *Thesaurus: l'art als Bisbats de Catalunya (1000-1800)*, en la qual el Museu Episcopal de Vic col·laborà amb l'aportació de diverses peces. S'edità el catàleg corresponent.

Arran del mil·lenari del naixement polític de Catalunya, s'organitzà a Barcelona l'exposició *Millennium: història i art de l'Església catalana* del 3 de maig al 25 de juny de 1989, a la qual el Bisbat de Vic participà amb la tramesa de documents i peces d'art, catalogats en un gruixut volum en què participaren medievalistes osonencs. Es convocà, a més, un *Sympòsium Internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*, amb ponències, entre altres, de Miquel S. Gros i Ramon Ordeig, publicades en les actes (Barcelona, 1991).

De l'11 al 16 d'abril de 1993 se celebrà a Vic i Girona un *Simposi Internacional de Filosofia de l'Edat Mitjana*, organitzat conjuntament per la Societat Catalana de Filosofia i el Patronat d'Estudis Osonencs. Aquesta última entitat n'edità les actes (Vic, 1996).

El mil·lenari de l'ascens al papat de Gerbert d'Orlhac fou commemorat a Vic i Ripoll amb el *Congrés Internacional: Gerbert d'Orlhac i el seu temps*, coordinat per Imma Ollich i organitzat per la Universitat de Vic, que n'edità les actes (Vic, 1999).

Del 16 de desembre de 1999 al 27 de febrer de 2000 se celebrà al Museu Nacional d'Art de Catalunya l'exposició titulada *Catalunya a l'època carolíngia: art i cultura abans del romànic (segles IX i X)*, en la qual s'exposaren diverses peces procedents de l'Arxiu Capitular i del Museu Episcopal vigatans. S'edità un gruixut volum amb el catàleg de les peces exposades i una colla d'estudis de diferents especialistes, entre ells dos d'Imma Ollich sobre l'Esquerda de Roda i Vic.

Conclusions

Una primera constatació que salta a la vista, un cop repassades les dades aplegades en les pàgines anteriors, és que durant els darrers cinquanta anys s'ha treballat força en el camp de la història medieval a Osona i ha augmentat progressivament el nombre de medievalistes osonencs, amb estudis universitaris i publicacions notables. Les aportacions d'altres medievalistes catalans i d'una bona colla de medievalistes forasters han estat importants.

S'ha avançat molt en un aspecte essencial per a la investigació i el coneixement de l'època: l'edició de diplomataris, de textos i de catàlegs. Així, s'han editat tots els documents relatius a Osona fins a l'any 1000, els relatius als grans bisbes

Oliba i Bernat Calbó, els sacramentaris del segle XI i altres textos litúrgics i hagiogràfics medievals, el primer manual de la Cúria Fumada (1230-1233), els catàlegs de l'escultura gòtica i de les medalles i els aplics de guarniment medievals del Museu Episcopal i el catàleg dels incunables de la Biblioteca Episcopal. A més, actualment s'està acabant l'edició de les dotalles d'esglésies fins a l'any 1200 i està en marxa l'edició dels documents de la catedral vigatana del segle XI.

La història medieval de bona part de municipis i parròquies de la comarca ha estat refeta, amb més o menys profunditat. També la de molts castells, casals, monestirs i convents, així com la del poblat medieval de l'Esquerda. S'han estudiat aspectes dels règims, de les institucions i dels acords municipals, de les notaries civils i eclesiàstiques, del funcionament de les parròquies, de l'esclavatge, etc. S'han publicat estudis sobre l'escriptori i la biblioteca de la Catedral, l'ensenyament i els textos escolars i còdexs de contingut divers. Han estat tractats els temes dels mercats, de la moneda i del comerç. I s'ha parat una atenció especial a un fet cabdal com el de la pesta negra i de les altres pestes del segle XIV, amb les seves conseqüències.

S'ha progressat en el coneixement de grans personatges com l'arquebisbe Ató, el bisbe Oliba, l'arquebisbe Berenguer Sunifred, sant Bernat Calbó, el mestre del Temple Guillem de Mont-rodon, els poetes Andreu Febrer i Bernat Serradell i el jurista Jaume Callís. S'han esbrinat els orígens i les actuacions dels vescomtes d'Osona-Cardona i de les famílies Muntanyola-Montcada i Gurb-Queralt.

Quant a l'arquitectura, escultura i pintura medievals, s'han estudiat àmpliament la Catedral preromànica i romànica de Vic, especialment la seva cripta, i tots els monuments preromànics i romànics de la comarca; el claustre gòtic de la mateixa Catedral, amb el retaule de Pere Oller i la resta d'escultura gòtica; la pintura i l'escultura romàniques i gòtiques del Museu Episcopal; les muralles i la Casa de la Ciutat vigatanes; etc.

Malgrat tot el que s'ha fet, queda molt per editar i estudiar. S'han de continuar editant i estudiant tots els documents inèdits dels segles XI i XII, una selecció de la immensa massa documental dels segles XIII-XV, els textos dels còdexs més importants, els facsímils dels documents i dels manuscrits singulars, els catàlegs dels fons medievals d'arxius, de biblioteques i de museus, entre altres projectes. S'han d'editar diplomataris de poblacions, d'institucions, de masos, de famílies, de persones, com s'ha fet i es fa en els països més avançats en aquesta matèria. Cal, però, que hi hagi més organismes públics i entitats del nostre país i de la nostra comarca que en vegin la importància i es decideixin a donar-hi tot el seu suport, com d'altres que ja el donen.

Perquè és només amb aquestes eines –els diplomataris, els catàlegs, els facsímils i els treballs d'investigació– que els medievalistes podran refer amb detall els múltiples aspectes d'una època mal coneguda, sovint denigrada, però tanmateix apassionant, de la història d'una comarca que, per la riquesa documental que atreïa, no resta limitada a un interès localista, ans projecta una llum potent a la història de Catalunya i d'Europa.